

[B] **EERLIJKE TRISTESSE.**
ROMAN VAN DAVID VAN REYBROUCK

David Van Reybrouck (*1971) is niet het type intellectueel dat vanuit zijn ivoren toren wijsheden debiteert. Als columnist voor de krant *De Morgen* laat hij om de twee weken zijn licht schijnen over de actualiteit. Daarnaast schrijft hij geregeld reportages voor de weekendbijlage van die krant. Door die frequente aanwezigheid in de media valt het niet zo op dat hij zijn status van schrijver tot voor kort nog maar aan één boekpublicatie te danken had. In 2001 debuteerde hij met *De plaag. Het stille knagen van schrijvers, termieten en Zuid-Afrika*, een boek dat tegelijk een reportage, een autobiografie en een literair reisverslag was.¹ Hij oogste veel lof voor dat boek, dat in 2002 meteen bekroond werd met de Vlaamse Debuutprijs. Ook de vierjaarlijkse prijs voor essay van de provincie Vlaams-Brabant viel Van Reybrouck ten deel, en *De plaag* werd genomineerd voor de Gouden Uil. Hoewel hij intussen actief was als toneelschrijver en dichter — voor de tekst van *Die Siel van die Mier*, een theaterbewerking van *De plaag*, kreeg hij in 2004 de Taalunie Toneelschrijfprijs, en zijn gedichten verschenen in *Het Liegend Konijn* — was het wachten op een nieuwe boekpublicatie.

Die is er nu, sinds maart 2007. Van Reybroucks nieuwe boek heet *Slagschaduw* en draagt als genre-aanduiding: “roman”. Dat is een opmerkelijk verschil met *De plaag*, een boek dat niet vastgepind kon worden op een genre omdat het daarvoor te grillig, te beweeglijk was. Toch is er ook een gelijkenis. In beide boeken gaat het hoofdpersonage op zoek naar een historische figuur. In *De plaag* was dat de Zuid-Afrikaanse schrijver Eugène Marais, in *Slagschaduw* een jonge vrouw die model heeft gestaan voor het standbeeld van Gabrielle Petit, een verzetsstrijdster uit de Eerste Wereldoorlog die op drieëntwintigjarige leeftijd wegens spionage gefusilleerd werd door de Duitsers. Haar standbeeld staat op het Sint-Jansplein in Brussel. Het werd gemaakt door de Brusselse beeldhouwer Egide Rombaux. Maar in tegenstelling tot de maker, is de vrouw die bij het boetseren van het beeld model heeft gestaan in de plooiën van de geschiedenis terecht te komen. En daar wil het naamloze hoofdpersonage haar terug uithalen. Dat lukt uiteindelijk maar half.

Had Van Reybrouck alleen dit verhaal verteld, dan zou *Slagschaduw* een tweede *De plaag* geweest zijn: een boek dat voortkomt uit een aanstekelijke nieuwsgierigheid naar de geschiedenis en dat uitblinkt in zijn heldere, journalistieke stijl. Toch heeft de auteur niet voor deze optie gekozen. Het verhaal van de zoektocht naar het model voor Gabrielle Petit wordt immers geflankeerd door twee andere verhaallijnen. De eerste verhaallijn, de sterkste van het boek, is die van de relatie van de hoofdpersoon met de Franstalige danseres Claire. Hij leerde haar kennen toen ze model stond in de beeldhouwcurcus die hij volgde aan de academie van Anderlecht. Twintig maanden duurt de relatie. Ze is passioneel en intrigerend. Maar op het moment dat Claires zus zwanger wordt, begint het spaak te lopen. Claire bloeit helemaal op in haar rol van tante en bereidt zich onbewust mentaal voor op het moederschap. Hij voelt niets voor kinderen: “Waarom zou je de wereld aan iemand cadeau doen als je [weet] dat daar naast een paar kruimels schoonheid ook stapels verdriet op je konden wachten?”. In de rit terug naar huis na het babybezoek steekt “het besef van een onoverbrugbaar verschil” de kop op: “Eigenlijk is op dat moment alles gezegd, alleen weten we dat nog niet. De komende weken gaan we ons daarom nog een weg ploeteren door het moeras van een eindige relatie.” Vier maanden later is de breuk een feit. Maar zoals in een slechte film — maar het leven lijkt soms op een slechte film — komen ze elkaar nog één keer tegen, later. Claire is twee maanden zwanger van haar nieuwe vriend Jean-Philippe. De passie laait echter op, vuriger dan ooit tevoren, en na één allerlaatste wilde nacht verdwijnen de twee ex-geliefden voor altijd uit elkaars leven.

De tweede verhaallijn is die van de vriendschap met Lode Franz, de fotograaf waarmee de verteller geregeld op reportage gaat voor de krant waarvoor hij als “vaste freelancer” werkt. “Op reportage gaan met Lode was leven in het kwadraat. Alle zintuigen gingen open, ik dook onder in het volle, voelbare leven.” Maar hij spreekt in de verleden tijd: op een reportage die ze samen zouden maken over Parijs-Roubaix, werd Lode aangereden “door een zestienjarige die de auto van zijn ouders had genomen”. De man die ook zo ontroerd geraakte “door de kleur van rijpe vijgen, het geruis van Egyptisch katoen of de geur van stencils” was dood.

De drie verhaallijnen raken in het boek nooit echt goed verweven. Van Reybrouck heeft ze wel ingebed in een groter kaderverhaal: door de reorganisatie bij de krant waarvoor hij schrijft, is die niet meer geïnteresseerd in zijn reportage over Gabrielle Petit. Dat geeft het hoofdpersonage een aanleiding om te vertellen over zijn twee andere crisissen (naast de reorganisatie van de krant, de dood van Lode en de breuk met Claire). Maar het kaderverhaal wordt te kort en te clichématig uitgewerkt en blijft te opzichtig kader.

De verhaallijnen worden nog op een andere manier bijeengehouden: door de stad waarin ze zich afspelen. *Slagschaduw* kan gelezen worden als een ode aan Brussel, de stad die als een regisseur ontmoetingen tussen de personages mogelijk maakt. (“De stad experimenteert voortdurend met levens en ontmoetingen, soms lukt zo’n experiment.”) De stad die nu eens grijs en somber is, en dan weer prikkelend en verleidelijk. Bovenal de stad die eerlijk is: “Na jaren in Brussel voel ik mij er nog steeds niet thuis, hooguit op mijn gemak. Meer vraag ik niet, meer wil ik ook niet [...] Brussel wordt nooit een lief, niet eens een moeizaam lief, maar blijft altijd een *commère* die reutelt en zeurt en die mij uiteindelijk negeert. Een tochtig plein, een grauwe straat, het gemjammer van de trams. Liever die eerlijke tristesse dan een geveinsde gezelligheid.”

Deze laatste uitspraak is ook van toepassing op het werk van David Van Reybrouck zelf. *Slagschaduw* is in zijn geheel als roman niet geslaagd. De structuur is te bedacht, de verhaallijnen zijn te weinig met elkaar verknoopt, veel beelden komen geforceerd over: “De paar goede herinneringen die ik koester, zijn stuk voor stuk fletser en fragieler dan de cirkelzagen van oud verdriet.” En: “Toen Lode stierf, leek het alsof ik een berg wit zand met een kinderschopje moest verleggen, groot en simpel. Maar na Claire moest ik een plasje slijk met een vork leegscheppen.” Bovendien is de verteller geregeld te uitleggerig: als hij Claire na hun breuk haar bezittingen terugbrengt in een plastic tasje, hoeft hij niet nog eens te *zeggen* dat dat treurig is — het feit op zich is al treurig genoeg.

Toch is *Slagschaduw* wel een lezenswaardig boek. De hele relatie met Claire wordt met veel psychologische gevoeligheid verteld en is bij momenten aangrijpend. De passages over Brussel zijn lyrisch, ze

baden in liefde voor de stad, en ze zijn soms ook grappig, zoals wanneer de verteller een gesprek hoort tussen wat intussen “Dansaert-Vlamingen” zijn gaan heten: “Later die avond hoorden we nog flarden van een felle discussie waarbij iemand het ‘ronduit schandalig’ vond dat de minister van Cultuur geen geld schonk aan zijn project met die jonge Sloveense videast in Reykjavik, terwijl een ander begon over de performance die hij zou maken met een school Tunesische mentaal gehandicapten ‘die ongelooflijk veel ritme hadden’, wat een ‘enorme uitdaging’ was.” Erg *overdone*, dat wel, maar tegelijk een geestige sneer naar de zelfgenoegzaamheid van de Vlaamse artistieke elite in Brussel.

Van Reybrouck heeft met *Slagschaduw* geen nieuwe *De plaag* willen schrijven. Dat siert hem, want een soortgelijk boek had hem vast makkelijk succes gegeven. Eerder dan de “geveinsde gezelligheid” (neen, *De plaag* is niet echt “geveinsd gezellig”, maar het is wel een esthetischer, minder existentieel boek, om het zo te zeggen) heeft hij dit keer de “eerlijke tristesse” willen weergeven van een man die geleefd heeft, en die zichzelf niet meer de luxe wil of kan veroorloven alles in het teken te stellen van zijn eigen project: de zoektocht naar Gabrielle Petit. Op die manier stelt Van Reybrouck ook zijn vorige boek ter discussie, en getuigt *Slagschaduw* van de oprechte worsteling van een schrijver met zijn leven en zijn literatuur.

BART VAN DER STRAETEN

DAVID VAN REYBROUCK,
Slagschaduw, Meulenhoff|Manteau,
Antwerpen/ Amsterdam,
2007, 200 p.

Noot

- 1 Zie: LUC DEVOLDERE,
“Ik kwam, zag en vrat.
Portret van de kunstenaar
als termiet”, in: *Ons Erfdeel*,
jg. 46 (2002), nr. 1, pp. 107-109.